

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 34/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av lagstiftningen om utlämning för brott och av lagstiftningen om internationell familjerätt

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 18 november 2014 regeringens proposition med förslag till ändring av lagstiftningen om utlämning för brott och av lagstiftningen om internationell familjerätt (RP 231/2014 rd) till lagutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 68/2014 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Katariina Jahkola och lagstiftningsråd Outi Kemppainen, justitieministeriet
- justitieråd Jukka Sippo, högsta domstolen

- hovrättsråd Tuomo Antila, Helsingfors hovrätt
- tingsdomare Maritta Pakarinen, Helsingfors tingsrätt
- jurist Katja Dogovic, Brottspåföljdsmyndigheten
- advokat Hilikka Salmenkylä, Finlands Advokatförbund
- professor Markku Helin
- professor Raimo Lahti.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- utrikesministeriet
- finansministeriet
- inrikesministeriet
- riksdagens justitieombudsmans kansli
- Riksåklagarämbetet
- åklagarämbetet i Helsingfors
- åklagarämbetet i Uleåborg
- Polisstyrelsen
- magistraten i Västra Finland.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås ändringar av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen och av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna. Handläggnings- och rättsinstansordningen i ärenden som gäller

utlämning för brott och i internationella familjerättsliga ärenden ändras.

Vidare föreslås ändringar av följande lagar: äktenskapslagen, lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, adoptionslagen, lagen om faderskap, lagen om erkännande och verk-

ställighet av utomlands givet beslut angående underhållsbidrag, lagen om förmyndarverksamhet, lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn

samt om tillämpning av konventionen och lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om internationellt skydd av vuxna och om tillämpningen av konventionen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Allmänt

Propositionen baserar sig på reformprogrammet för rättsvården för åren 2013—2025 och det betänkande som en arbetsgrupp vid justitieministeriet sammanställt utgående från programmet. Syftet med de föreslagna lagändringarna är att åstadkomma en förnuftigare och ändamålsenligare handlägnings- och rättsinstansordning i ärenden som gäller utlämning för brott och i internationella familjerättsliga ärenden. Det har i och för sig inte uppdagats några särskilda problem i det gällande systemet, men reformen ska stödja det övergripande målet att reducera den arbetsinsats som behandlingen av ärendena kräver. Det nuvarande systemet för utlämning för brott och för internationella familjerättsliga ärenden har visat sig vara oändamålsenligt med tanke på användningen av Helsingfors hovrätts och högsta domstolens resurser. Att det förekommer så få utlämningsärenden vid de fyra behöriga tingsrätterna har inte stärkt den specialkompetens som ärendena kräver. Det har likaså ifrågasatts om Helsingfors hovrätt verkligen ska vara första instans i internationella familjerättsliga exekvaturärenden.

I dag kan tingsrätternas samtliga beslut om utlämning för brott och Helsingfors hovrätts beslut om återlämnande av barn överklagas direkt hos högsta domstolen utan begäran om besvärstillstånd. Detta kan anses minska högsta domstolens möjligheter att inrikta sina resurser på att meddela prejudikat. I propositionen överväger regeringen hur väl olika modeller för ändringssökande fungerar och vilka fördelar de har

med avseende på rättsskyddet och målen för reformprogrammet för rättsvården. Regeringen stannade för att föreslå att det nuvarande systemet för att söka ändring ändras så att ändringsökande i beslut som gäller utlämning för brott eller återlämnande av barn riktas till högsta domstolen efter beviljat besvärstillstånd samtidigt som högsta domstolen är första besvärinsans. Den föreslagna modellen motiveras av de särskilda kraven på skyndsamt behandling vid utlämning på grundval av en europeisk eller nordisk arresteringsorder och av att grunderna för att vägra utlämning för brott är mycket begränsade och avsedda att tillämpas i exceptionella situationer. Också ärenden som gäller återlämnande av barn måste behandlas skyndsamt och möjligheterna att vägra återlämna är noggrant fastställda. Samtidigt föreslås det en flexiblare reglering av högsta domstolens behöriga sammansättning så att ärendena ska kunna behandlas i en sammansättning med tre ledamöter.

De övriga förslagen i propositionen anknyter till målen i reformprogrammet för rättsvården angående effektivisering av rättegångarna. Samtidigt som systemet för sökande av ändring ses över föreslås också ett mer centraliserat system för behandlingen av ärenden som gäller utlämning för brott. De fåtaliga ärendena som gäller utlämning för brott behandlas redan i dag huvudsakligen vid Helsingfors tingsrätt och regeringen föreslår därför att alla ärenden ska behandlas där. Lagstiftningen utgår från att den som begärs utlämnad ska höras personligen. För att underlätta detta och snabba upp behandlingen föreslås att det vid behandlingen av utlämningsärenden ska vara möjligt att använda videoförbindel-

se. När det gäller internationella familjerättsliga exekvaturärenden föreslås att behandlingen överförs från Helsingfors hovrätt till Helsingfors tingsrätt. Helsingfors hovrätt ska enligt förslaget stå kvar som första instans endast i ärenden som gäller återlämnande av barn. I exekvaturärenden tillämpas det sedvanliga förfarandet för sökande av ändring.

Den största ändringen med tanke på rättsskyddet är förslaget att utvidga systemet med besvärstillstånd till sökande av ändring hos högsta domstolen i ärenden som gäller utlämning för brott och återlämnande av barn. Grundlagsutskottet har dock i sitt utlåtande (GrUU 68/2014 rd) ansett att den föreslagna revideringen av systemet med sökande av ändring är möjlig med hänsyn till 21 § i grundlagen, om man utöver det som sägs nedan också beaktar att ärendena centraliseras i första instans och att detta har en positiv effekt på rättsskyddet. Grundlagsutskottet menar att det i de ärenden som nu föreslås bli beroende av besvärstillstånd handlar om noga avgränsade och i juridiskt hänseende speciella grupper av ärenden. Vid behandlingen av sådana ärenden förutsätter rättstryggheten särskild expertis på den internationella straffrättsens och privaträttsens område. Grundlagsutskottet ser det som betydelsefullt att kräver att ärendena måste behandlas i skyndsam ordning och att även andra skäl kan anses vara godtagbara om det föreligger vägande skäl att meddela besvärstillstånd, vilket öppnar för att särskilt beakta omständigheter som sammanhänger med ett korrekt beslutsfattande. Det är enligt grundlagsutskottet också intressant att beslutet om utlämning för brott är ett procedurbeslut och endast avgör frågan om huruvida personen ska utlämnas för lagföring och verkställighet av straff i den medlemsstat som har utfärdat arresteringsordern.

ändringarna möjliggör en mer ändamålsenlig arbetsfördelning mellan domstolarna. Behörigheten som första instans koncentreras till specialiserade domstolar, ärendenas behandlingskedjor hålls så korta som ärendenas art kräver och

vilka ärenden som tas upp i den domstol som meddelar förhandsavgörande avgörs genom besvärstillstånd. Att utnyttja videoförbindelse vid behandlingen av utlämningsärenden går också i linje med de allmänna målen för den digitala utvecklingen. Utskottet skulle också varit redo att överväga att ärenden som gäller återlämnande av barn överförs från Helsingfors hovrätt till Helsingfors tingsrätt på samma sätt som exekvaturärendena, eftersom ärenden som gäller återlämnande av barn till sin art är relativt enkla ansökningsärenden det endast på mycket noggrant fastställda grunder är möjligt att vägra återlämnande.

I propositionen föreslås att lagarna ska träda i kraft så snart som möjligt. Överföringen av exekvaturärenden till Helsingfors tingsrätt förutsätter att det ordnas lämplig utbildning. Den nya lagen om faderskap avses träda i kraft den 1 januari 2016. Utskottet föreslår därför att lagförslagen i sin helhet träder i kraft vid ingången av 2016.

Sammantaget anser utskottet propositionen vara behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande kommentarer och ändringsförslag.

Detaljmotivering

6. Lagen om ändring av adoptionslagen

101 §. Övergångsbestämmelser. Domstolen kan fortsättningsvis för behandling få sådana ärenden om erkännande av utländska adoptionsbeslut på vars behandling domstolen ska tillämpa bestämmelserna i den tidigare adoptionslagen i stället för den gällande adoptionslagen. För att alla ärenden som gäller erkännande av utländska adoptionsbeslut ska överföras från Helsingfors hovrätt till Helsingfors tingsrätt på det sätt som avses i propositionen, föreslår utskottet att 6 mom. i paragrafen om övergångsbestämmelser ändras.

7. Lagen om ändring av 52 § i lagen om faderskap

52 §. *Fastställelse av utländskt beslut.* Medan föreliggande proposition behandlats har riksdagen godkänt en ny lag om faderskap (11/2015). Avsikten är att lagförslaget ska träda i kraft samtidigt som den nya faderskapslagen, så den gällande lagen om faderskap behöver inte ändras. Utskottet föreslår att lagförslagets rubrik, ingress och paragrafnummer ändras.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 1—5 och 8—11 utan ändringar och

godkänner lagförslag 6 och 7 med ändringar (Utskottets ändringsförslag).

Utskottets ändringsförslag

6.

Lag

om ändring av adoptionslagen

I enlighet med riksdagens beslut upphävs i adoptionslagen (22/2012) 84 §, samt ändras 71, 73—76 och 82 § och 101 § 6 mom. som följer:

71, 73—76 och 82 §
(Som i RP)

101 §

Övergångsbestämmelser

samma gäller erkännande av adoption på vilken den tidigare lagen ska tillämpas enligt 1 eller 2 mom. *Sådana ärenden ska dock behandlas vid Helsingfors tingsrätt i stället för vid Helsingfors hovrätt och förbudet mot att söka ändring i 42 § 2 mom. i den upphävda adoptionslagen ska inte tillämpas.*

På erkännande av adoption och av hävning av adoption som har skett i en främmande stat före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Det-

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

7.

Lag
om ändring av 53 § i lagen om faderskap

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om faderskap (11/2015) 53 § som följer:

53 §
Fastställelse av utländskt beslut
(1—2 mom. som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

Helsingfors den 4 mars 2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Anne Holmlund /saml
medl. Mikael Jungner /sd
Arja Juvonen /saf
Suna Kymäläinen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Aino-Kaisa Pekonen /vänst

Jaana Pelkonen /saml
Arto Pirttilahti /cent
Kristiina Salonen /sd
Kari Tolvanen /saml
Ari Torniainen /cent
Kaj Turunen /saf.

Sekreterare var

utskottsråd Kirsi Pimiä.